

آشنایی با:

مؤسسه بین‌المللی تحقیقات صلح استکهلم (سیپری) *

تاریخچه

۱۹۷۱ دکتر فرانک بارنهای که تخصص وی در فیزیک اتمی و تبعه انگلستان است به مدیریت سیپری انتخاب گردید. سپس آقای فرانک بلاکبی که او نیز تبعه انگلستان و تخصص وی در امور اقتصادی است، مدیر سیپری شد. در حال حاضر آقای استاتزل، تبعه آلمان غربی، مدیر سیپری است. وی قبلاً و تا زمان شکست دولت سوسیال-دموکراتها در آلمان (در سال ۱۹۸۲)، سمت مشاور نظامی دولت آلمان را به عهده داشته است.

در سال ۱۹۶۴ نخست‌وزیر سوئد، آقای ارلاندر، به یادبود صد و پنجاهمین سال برخورداری سوئد از یک صلح بدون وقفه و پایدار، تأسیس یک مؤسسه تحقیقات صلح را در استکهلم پیشنهاد نمود. در پی پیشنهاد مذکور، کمیسیونی به ریاست آلو میردال که در آن زمان نماینده پارلمان بود و بعداً از سوی دولت سوئد مسئولیتهای ویژه‌ای در زمینه خلع سلاح یافت، مأمور تهیه طرحی برای تشکیل این مؤسسه گردید و پارلمان سوئد در سال ۱۹۶۶ طرح تأسیس یک مؤسسه تحقیقاتی مستقل جهت بررسی مسائل مهم مربوط به صلح و امنیت بین‌المللی در شهر استکهلم را تصویب کرد. مؤسسه مزبور که با نام اختصاری «سیپری» شهرت جهانی یافت، فعالیت رسمی خود را از تاریخ اول جولای ۱۹۶۶ آغاز نمود.

اهدافی که مؤسسه سیپری تعقیب می‌کند در ماده ۲ اساسنامه سیپری، راجع به اهداف این مؤسسه چنین قید شده است: «نیت از ایجاد این بنیاد، انجام تحقیقات علمی در باره مسائل تضاد (Conflict) و همکاری و اهمیت آن جهت صلح و امنیت بین‌المللی می‌باشد؛ با این هدف که به ادراک شرایط برای راه‌حلهای صلح‌آمیز برخورد‌های بین‌المللی و صلح پایدار کمک نماید.»

اولین مدیر «سیپری»، پروفیسور رابرت نیلده، از انگلستان بود (وی در حال حاضر استاد اقتصاد در دانشگاه کمبریج است). در سال

به طور کلی انتخاب مسائلی که سپیری به تحقیق در باره آن می پردازد، براساس اهمیتی است که مسائل مزبور در امور تسلیحات و خلع سلاح دارا می باشند. فعالیتهای تحقیقاتی سپیری در چهار زمینه زیر است:

۱. هزینه های نظامی، تولید و تجارت اسلحه.
۲. تکنولوژی نظامی و استراتژی نظامی.
۳. آثار فعالیتهای نظامی بر محیط زیست.
۴. امور مربوط به کنترل تسلیحات و خلع سلاح.

مسئولیت فعالیتهای تحقیقاتی در سپیری به عهده مدیر مؤسسه می باشد و محققین به صورت انفرادی یا گروهی (تیمی) زیر نظر وی به تحقیق در باره پروژه های تحقیقاتی می پردازند. پیشنهادات مربوط به پروژه های تحقیقاتی توسط هیئت تحقیقات علمی و شورای اجرایی مؤسسه مورد بررسی قرار می گیرد. ضمناً هیئت تحقیقات علمی با مدیر مؤسسه و شورای اجرایی آن در امور تحقیقاتی به مشاوره می پردازند. در ماده ۱۱ اساسنامه در این خصوص آمده است: «بنیاد، یک هیئت تحقیقات علمی خواهد داشت. اعضای این هیئت شامل مدیر مؤسسه، قائم مقام مدیر و محققین و دستیاران تحقیقاتی وابسته به بنیاد می باشد. مدیر مؤسسه و در غیبت او قائم مقام مدیر، ریاست هیئت را به عهده خواهند داشت. هیئت تحقیقات علمی اموری را آماده می نماید که می بایست مورد تصمیم گیری شورای اجرایی یا مدیر مؤسسه قرار گیرد و به برنامه ریزی و اجرای فعالیتهای تحقیقی و

انتشار تحقیقات ارتباط می یابد.»

نتایج تحقیقات انجام شده در سپیری، قبل از انتشار، توسط کارشناسان مستقل و خارج از مؤسسه مورد ارزیابی قرار می گیرد. سپیری علاوه بر محققینی که برای مدت چند سال آنها را استخدام می نماید، از تعدادی محقق نیز به عنوان میهمان دعوت می نماید که برای مدت محدودی در مؤسسه اشتغال می یابند. سپیری همچنین از مشاوره اشخاص دیگری که به نمایندگی از طرف این مؤسسه در کشور خود اشتغال دارند نیز بهره مند است.

به منظور گردآوری نظرات تخصصی بیشتری در باره پروژه های تحقیقاتی، سپیری اقدام به تشکیل سمپوزیمهای مختلفی می نماید تا بدین وسیله به بهبود کیفیت و وسعت دایره مطالعات انجام شده در باره موضوع تحقیقاتی خاصی بيفزاید.

یکی از قواعد اولیه سپیری در مورد تحقیقات این است که تحقیقات باید بر اساس منابع آشکار (غیرمحرمانه) انجام شود. از سوی دیگر سپیری با مؤسسات تحقیقاتی و محققین تماسهای لازم را برقرار می کند و در کنفرانسها و سمپوزیمهای مختلف شرکت می نماید. در ماده ۳ اساسنامه در مورد همکاری سپیری با سازمانهای دیگر چنین آمده است: «بنیاد در زمینه فعالیتهای خود با مقامات سازمانها و مؤسسات و افراد کشورهای نوردیک و همچنین کشورهای دیگر همکاری خواهد نمود.»

فعالیتهای آموزشی و انتشاراتی سپیری

مؤسسه سپیری هر چند که یک مؤسسه

اجرایی، مدیر، قائم مقام مدیر، یک هیئت تحقیقات علمی، یک شورای علمی و اعضای اداری مؤسسه است.

□ شورای اجرایی: شورای اجرایی شامل یک رئیس، مدیر مؤسسه و شش نفر عضو دیگر است. قابل ذکر است که اگر چه در اساسنامه در مورد ملیت اعضای شورای اجرایی قیدی وجود ندارد، ولی براساس یک سنت معمول در شورای اجرایی، افرادی از کشورهای اروپای غربی و اروپای شرقی عضویت دارند، ولی عضوی با ملیت آمریکایی یا روسی برای این شورا انتخاب نمی‌گردد. به نظر می‌رسد که این رویه به منظور جلوگیری از برخورد احتمالی میان اعضای دو کشور مذکور در هنگام طرح مسائل مورد اختلاف آمریکا و شوروی و حفظ محیط بیطرفی مؤسسه اتخاذ شده باشد.

وظیفه شورای اجرایی، اتخاذ تصمیمات در امور مهم راجع به فعالیتهای تحقیقاتی، سازمان و اداره مالی مؤسسه است. ماده ۴ اساسنامه در باره شورای اجرایی چنین مقرر می‌دارد: «در رأس بنیاد، شورای اجرایی قرار دارد که شامل رئیس، مدیر مؤسسه و شش نفر عضو است. شورای اجرایی یک نفر به عنوان قائم مقام رئیس شورا از میان اعضای خود انتخاب خواهد کرد. رئیس و کلیه اعضای شورای اجرایی، بجز مدیر مؤسسه، از طرف دولت سوئد برای دوره‌ای که از ۵ سال متجاوز نیست، پس از آنکه نامزدها از سوی شورای اجرایی، شورای علمی و هیئت تحقیقات علمی و اتحادیه‌های کارکنان تعیین شده‌اند، منصوب خواهند شد.» ماده ۵ اساسنامه مقرر شورای اجرایی را شهر استکهلم تعیین نموده است. در ماده

آموزشی به‌شمار نمی‌رود و وظیفه اصلی آن انجام تحقیقات در امور مربوط به صلح و انتشار تحقیقات مزبور می‌باشد، ولی فعالیتهایی که این مؤسسه در امور انتشاراتی داشته است به بالا بردن سطح دانستنی‌های عمومی در امور تسلیحاتی و خلع سلاح کمک شایانی نموده است؛ از این رو سازمان فرهنگی، علمی و آموزشی سازمان ملل متحد، یونسکو، در تاریخ ۲۱ سپتامبر ۱۹۸۲، «جایزه یونسکو برای تعلیمات صلح» را طی تشریفات در روز بین‌المللی صلح، در پاریس به مؤسسه سپری اعطا نمود. جایزه مذکور هر سال به فرد یا مؤسسه‌ای تعلق می‌گیرد که برجسته‌ترین فعالیت را در جهت آگاهی افکار عمومی و بسیج وجدان انسانها جهت برقراری صلحی پایدار به عمل آورده باشد.

همان‌طور که در بالا اشاره گردید، یکی از فعالیتهای سپری انتشار تحقیقات انجام شده در این مؤسسه است و سپری در مدت ۱۵ سال فعالیت اولیه خود بیش از ۵۰ جلد کتاب و متجاوز از ۲۰ گزارش تحقیقی چاپ و منتشر ساخته است. یکی از انتشارات مستمر سپری، کتاب سال این مؤسسه تحت عنوان «تسلیمات جهان و خلع سلاح» است. این کتاب در سالهای اخیر به عنوان یک مرجع معتبر در امور تسلیحات و خلع سلاح مورد استناد بسیار قرار گرفته است. ضمناً هر سال جزوه‌ها و بروشورهایی حاوی خلاصه‌ای از مباحث کتاب سال سپری به چند زبان مختلف ترجمه و انتشار می‌یابد.

تشکیلات و سازمان سپری

سازمان مؤسسه سپری شامل شورای

۹ اساسنامه، وظایف شورای اجرایی چنین ذکر شده است: «شورای اجرایی در امور مهم مربوط به فعالیتهای سازمان و اداره مالی بنیاد تصمیم گیری خواهد نمود.»

□ مدیریت مؤسسه: همان طور که در بالا اشاره گردید، مسئولیت امور تحقیقاتی مؤسسه با مدیر سپری است. قائم مقام مدیر، مسئول امور اداری مؤسسه است و در غیاب مدیر، قائم مقام او در مؤسسه محسوب می گردد. در ماده ۶ اساسنامه مؤسسه در باره مدیر و قائم مقام وی آمده است: «در بنیاد، یک مدیر که در رأس مؤسسه است و یک قائم مقام مدیر وجود خواهد داشت.» در ماده ۷ اساسنامه در مورد نحوه انتخاب مدیر مؤسسه و قائم مقام او آمده است: «مدیر مؤسسه توسط دولت سوئد برای مدتی که از پنج سال تجاوز ننماید، پس از آنکه نامزدها از سوی شورای اجرایی، شورای علمی، هیئت تحقیقات علمی و اتحادیه های کارکنان تعیین شدند، منصوب خواهد شد. انتصاب ممکن است یک بار برای پنج سال تجدید شود. قائم مقام مدیر توسط دولت سوئد و پس از آنکه نامزدها توسط شورای اجرایی و اتحادیه کارکنان تعیین شدند، منصوب خواهد شد. سایر انتصابات، جهت استخدام کارکنان، توسط بنیاد انجام خواهد شد. شرایط استخدام در مورد مدیر مؤسسه و قائم مقام وی و سایر انتصابات که توسط دولت سوئد انجام می گیرد، می بایست با مشاوره با دولت و یا مقامی که از سوی دولت برای این کار معین شده است، انجام گیرد. در ماده ۱۰ اساسنامه آمده است که در جلسات شورای اجرایی، قائم مقام مدیر سمت دبیری شورا را به عهده

خواهد داشت.

□ هیئت تحقیقات علمی: وظیفه هیئت تحقیقات علمی دادن نظر مشورتی به مدیر مؤسسه و شورای اجرایی در امور تحقیقاتی است. محققین مؤسسه از مناطق جغرافیایی مختلف با سیستمهای سیاسی و اقتصادی متفاوت استخدام شده اند و نماینده نظامهای گوناگون دانشگاهی محسوب می گردند. معمولاً محققین سپری برای تحقیق پیرامون پروژه خاص و براساس قراردادهای کوتاه مدت استخدام می شوند، ولی در میان محققین فعلی ۳ نفر نیز جهت تصدی امور استخدام شده اند. در بند دوم و سوم از ماده ۷ اساسنامه در مورد استخدام محققین آمده است: «شرایط استخدام محققین باید در قرارداد (استخدام) مشخص باشد. محققین باید از مناطق جغرافیایی و از سیستم های سیاسی و اقتصادی متفاوتی استخدام شوند.»

□ شورای علمی: شورای علمی سپری هر پنج سال یک بار تشکیل می گردد تا به شورای اجرایی و مدیر مؤسسه نظرات مشورتی خود را ارائه نماید. شورای علمی دارای ۲۴ نفر عضو است و اعضای آن از میان کشورهای بلوک شرق، غرب و جهان سوم انتخاب می گردند. اعضای شورای علمی در واقع نمایندگان تخصصهای علمی و تجربیات عملی در امور بین المللی هستند. ماده ۸ اساسنامه ترکیب و وظایف شورای علمی را چنین مشخص می کند: «بنیاد دارای یک شورای علمی به عنوان رکن مشورتی خواهد بود. شورا دارای ۲۴ نفر عضو است. در صورت تقاعد و یا مرگ یکی از اعضای شورا، عضو جدیدی از سوی

گزارشی به وزارت امور خارجه (سوئد) ارائه خواهند نمود» (ماده ۱۷).
بودجه سالانه سیبری از سال ۱۹۸۰ به بعد به شرح زیر بوده است:

سال مالی	مبلغ به میلیون کرون سوئد
۱۹۸۰/۸۱	۹/۸۸۰
۱۹۸۱/۸۲	۱۰/۲۱۳
۱۹۸۲/۸۳	۱۲/۲۰۳
۱۹۸۳/۸۴	۱۳/۳۸۰

در ضمن، بودجه پیشنهادی سیبری برای سال مالی ۸۶ - ۱۹۸۵ مبلغ ۱۷/۰۹۰ میلیون کرون بوده است (هر دلار آمریکا تقریباً برابر ۶/۵ کرون سوئد است).

سیر امور تحقیقاتی در سیبری

از جمع بندی نکات ذکر شده در فوق، نحوه اجرای پروژه های تحقیقاتی در سیبری را به شرح زیر می توان خلاصه نمود:

۱. نحوه انتخاب موضوع برای پروژه های تحقیقاتی: به طور کلی مسائلی برای امور تحقیقاتی مورد توجه سیبری قرار می گیرد که در ارتباط با مسائل جاری و روند تسلیحاتی و یا خلع سلاح در جهان باشد. طبق اساسنامه سیبری، هیئت تحقیقات علمی، شورای اجرایی و شورای علمی، هر یک در انتخاب یا اجرای تحقیقات نقشی را عهده دارند. شورای علمی که هر پنج سال یک بار تشکیل می گردد، تنها در ارائه طریق در تعیین خط مشی کلی مؤسسه و تحقیقاتی که در آن انجام می شود دخالت دارد.

۲. انجام تحقیقات: تحقیقات در سیبری

شورای اجرایی منصوب خواهد گردید. اعضای شورای علمی باید از کشورهایی باشند که در مناطق جغرافیایی مختلف قرار گرفته و دارای سیستم سیاسی و اقتصادی متفاوتی باشند؛ تنها افرادی که دارای قابلیت علمی و تجربیات عملی در امور سیاسی و بین المللی هستند، می توانند به عنوان عضو منصوب گردند. شورا هر پنج سال یک بار در استکهلم تشکیل جلسه می دهد.

□ کارکنان مؤسسه: همان طور که در بالا اشاره گردید کارکنان سیبری از ملیتهای مختلفند و تعداد آنها در حدود ۴۰ نفر است که تقریباً نیمی از افراد مذکور به امور تحقیقاتی اشتغال دارند.

امور مالی سیبری

با آنکه در اساسنامه سیبری منعی به جهت تأمین نیازمندیهای مالی سیبری از منابع مالی دیگر - بجز دولت سوئد - وجود ندارد، مع هذا تاکنون هزینه های این مؤسسه تنها از طریق اعتبارات تخصیص داده شده از سوی پارلمان سوئد پرداخت شده است. مواد ۱۴ الی ۱۷ اساسنامه در مورد امور مالی مؤسسه چنین مقرر می دارد: «سال مالی برای بنیاد از اول ژوئیه تا سی ام ژوئن سال بعد است» (ماده ۱۴)؛ گزارشی از فعالیتهای در هر سال مالی تهیه خواهد شد (ماده ۱۵)؛ اداره بنیاد توسط هیئت اجرایی و مدیر مؤسسه و همچنین حساب بنیاد از سوی دو حسابرس مورد بررسی قرار خواهد گرفت. حسابرسان توسط دولت سوئد برای مدت ۵ سال انتخاب خواهند شد (ماده ۱۶)؛ و «حسابرسان قبل از پایان ماه سپتامبر هر سال

سیبری نتیجه استقبال افکار عمومی جهان از این مؤسسه است و این امر را تا حدی می‌توان معلول روش بیطرفانه‌ای که این مؤسسه در فعالیتهای خود دنبال می‌کند، تلقی نمود. در تجلی یافتن این موضع بیطرفانه سیبری، ظاهراً دو عامل زیر تأثیر داشته‌اند:

الف) اینکه سیبری حصول و برقراری صلح و امنیت بین‌المللی را وجهه همت خود قرار داده و نتایج تحقیقات و فعالیتهای خود را در معرض استفاده عموم مردم جهان قرار می‌دهد. همان‌طور که در بالا نیز اشاره گردید، سیبری علاوه بر سمپوزیمها و کنفرانسهایی که به جهت ترفیع آگاهی عمومی در زمینه تسلیحات و خلع سلاح ترتیب می‌دهد، معمولاً نتایج تحقیقات خود را در سطح وسیعی منتشر می‌سازد و خلاصه‌ای از مباحث موجود در کتب منتشر شده را نیز به زبانهای مختلف ترجمه و به صورت جزوه‌هایی منتشر می‌نماید.

ب) پیروی از اصل تشریک مساعی بین‌المللی در اداره امور مؤسسه؛ در مدیریت مؤسسه و امور تحقیقاتی آن از شخصیت‌های برجسته، محققین و کارشناسانی که از ملیتهای مختلف و معرف نظامهای سیاسی و اقتصادی متفاوتی می‌باشند، یاری گرفته می‌شود.

توسط محققینی که از میان ملیتهای مختلف انتخاب می‌گردند به صورت فردی یا گروهی انجام می‌گردد. مدیر مؤسسه سیبری مسئول امور تحقیقاتی است و در صورت لزوم از مشاوره هیئت تحقیقات علمی استفاده می‌نماید. ارزیابی تحقیقات انجام شده، توسط کارشناسان مستقل و خارج از مؤسسه انجام می‌شود. تحقیقات در سیبری باید از منابع آشکار (غیرمحرمانه) و قابل استناد و در دسترس عموم انجام گیرد.

۳. تخصیص بودجه پروژه‌های تحقیقاتی: شورای اجرایی مؤسسه با توجه به وظایفی که به موجب اساسنامه در امور مالی و اجرایی مؤسسه دارد، ضمن مشورت با هیئت تحقیقات علمی، بودجه پروژه‌های تحقیقاتی را مشخص می‌نماید.

وجهه بین‌المللی سیبری

فعالیتهای سیبری که در جهت آگاه نمودن مردم جهان به خطرات ناشی از مسابقه تسلیحاتی و بروز جنگ از طریق انتشار اطلاعات و آمار مربوط به سطح هزینه‌های تسلیحاتی و تولید سلاح در جهان انجام می‌گیرد، طی ۲۰ سال موجودیت این مؤسسه رو به توسعه بوده است. گسترش فعالیتهای